

JEGYZŐKÖNYV

a Politikai Bizottság 1989. május 16-án megtartott üléséről

(...)

Kérem, elvtársak, rátérünk itt a Varsói Szerződéssel összefüggő kérdésekre. Mondtok valamit előtte kiegészítésképpen?

Horn Gyula: Hát egy kicsit nehéz helyzetbe vagyok, Grósz elvtárs, abból a szempontból, hogy az anyag, szóval, koncepciójában különbözik a mostani koncepcióntól. Meg a legújabb fejleményeket is figyelembe véve. Most én nem szeretném a Politikai Bizottság egész napos ülése után a figyelmet még terhelni, de hát egy-két dolog, állásfoglalás szempontjából lényeges lenne. Szóval, az egyik az, hogy én a magam részéről nem azzal értenék egyet, hogy a VSZ által tárgyalt témákat, kérdéseket bővítsük, ellenkezőleg. A VSZ-ben csak két alapvető dolgot kellene tárgyalni, ez a közös és a nemzeti védelmi erők, a másik pedig néhány alapvető, főleg a multilaterális mozgásunkkal összefüggő nemzetközi kérdések. Ne menjünk bele abba az utcába, amit a románok is kezdeményeznek, hogy napirendre tűzzük a szocialista építőmunka kérdéseit, nemzeti keretek között folytatott építőmunka tapasztalatait, VSZ keretében a gazdasági együttműködés kérdéseit, és meg kell mondanom, hogy több VSZ-tagállam ezt fölkarolta. Mi a magunk részéről, ezért elnézést kérek, hogy különbözik az álláspontom a leírtaktól, ezt semmiképpen sem javasoljuk. Ehhez kötődik az is, hogy én javaslom levenni a napirendről az emberi jogi különbizottság létrehozásának a szorgalmazását, nem is jött létre egy év alatt, nem látom értelmét, akkorák a különbségek a VSZ-tagállamok gyakorlati és elvei között, és meg kell mondanom, ebben nincs partner nekünk a VSZ-ben, tehát multilaterális keretben, ugyanakkor, ami emberi, jogi és egyéb dolgok vannak, azt a szovjetekkel, lengyelekkel, másokkal mi meg tudjuk csinálni, egyeztetni tudjuk, 18-án, itt van a Párizsra való felkészülés jegyében emberi-jogi dolog, de ezt ne vigyük a VSZ-be. Ez az egyik, amit hangsúlyozni szeretnék, úgyhogy én a határozati javaslatból, állásfoglalásból én ezt ki is javaslom venni. Ehhez tartozik az is, hogy ugye a román vezetés, Ceausescu nagy nyomást helyez a szovjet vezetésre annak érdekében, hogy már a PTT-n egy nagyon kemény főtítkári szintű tárgyalás folyjék, ha nem kerül sor a júniusra, amit javasoltak, ugyancsak a szocialista építőmunkával meg a VSZ korszerűsítésével kapcsolatban. A szovjetek most áthidaló megoldást tesznek. Én azt javaslom, hogy a napirend meg a VSZ további tevékenységét illetően abba állapodjunk meg, amivel a szovjetekkel meg tudunk egyezni. Tehát hangsúlyozva, hogy minél kisebb legyen azoknak a témáknak a száma, köre, amit odaviszünk.

A másik elem, hogy javasolom, hogy a Grósz elvtárs aláírásával küldjük meg május végéig a válaszlevelet a román javaslatokra. Ezt tovább halogatnunk nem lehet. Nem vagyunk késésben, ugyanakkor a szovjetekkel konzultáltunk, ők is május végére, június elejére küldik el a levelüket, a lengyelek is, a többiekről nem tudunk. Ebben mi foglaljunk állást, azt javaslom a román javaslatokkal kapcsolatban, tehát amit már említettem és a VSZ egész jövőbeni tevékenységének irányát illetően, a katonai és védelmi bizottság fölállítása lényegében most a katonai miniszteri bizottságnak a továbbfolytatása, de leszűkítése lenne ez, csak abban az esetben javasoljuk, hogyha ebbe a külpolitikai szempontok érvényesítése biztosított, mert enélkül nem lehetne. Foglaljunk abban viszont ugyancsak állást, hogy nem tartanánk célszerűnek a VSZ tagjai sorának a bővítését, tehát Jugoszláviával való kibővítést, nem beszélve arról, hogy Jugoszlávia ezt nem is vállalná. Én a katonai dolgokba nem mennék bele. És végül a harmadik: hogy a PTT július 7-i, 8-i ülésén mindazokat, amelyeket az előbb megfogalmaztam, ezekkel összhangban, tehát olyan napirendeket javasoljunk, amely nem jelent közös elkötelezettséget a nemzetiségi jogok biztosításában és egyebekben. Tehát mi ebben ne játszunk olyan szerepet, amihez úgyszincs megfelelő partnerség. Úgyhogy ezt javasolnám a tisztelt Politikai Bizottságnak.

Grósz Károly: Kárpáti elvtárs.

Kárpáti Ferenc: Hát ha szabad, néhány gondolatot hozzáfűznék. Itt a 6. oldalon szerepel, hogy "ne szülessenek külpolitikai kihatású katonai dokumentumok külügyi szakértők nélkül és fordítva". Elmondhatom, hogy az utóbbi időben ez már valóban így történik. Korábban ez nem volt gyakorlat, de érthető módon, hogy ezek a nemzetközi tárgyalások a leszerelésről összefüggésben ezt indokoltá, szükségessé tették, most már kialakulóban van, és azt hiszem, hogy elég jó összhangban is történik ez. Nemcsak nálunk, máshol is így volt egyébként, meg kell hogy mondjam. Nagyon fontosnak tartom ezt egyébként, hogy jó összhang legyen, főleg hát olyan kérdésekben, ugye, amelyik a leszerelési tárgyalásokkal függenek össze. Jó úton járunk. A másik kérdés: szerepel ebben az anyagban, hogy felül kell vizsgálni, hogy szükséges-e az Egyesített Fegyveres Erők főparancsnoka képviselőinek állandó jelleggel a tagállamok hadseregeinél való tartózkodása. Ezt én magam vetettem fel, indokoltnak is látom, ez egy régen kialakult valami. Meg kell, hogy mondjam, hogy más országokban ez így nem merült fel ez ideig. Hát talán a románoknál, a többieknél nem. Azt is el kell, hogy mondjam, hogy még számos hadseregnél tanácsadók is vannak, ez nem az. Ez a főparancsnok képviselője, munkatársai, jó néhányan vannak itt nálunk is, ezek különösebben nem szólnak bele a mi

munkánkba. Egy ilyen összekötő szerepet töltenek be, mindenről tájékozottak, tájékoztatják ugye a főparancsnokságot, és így tovább. Ugyanakkor, akik az egyes tagállamok, nemzeti hadseregektől, a főparancsnokságon dolgoznak, beosztott tábornokok, tisztek, ezek magasan képzett emberek, tőlünk huszonegy fő vesz részt az egyesített törzsben, két tábornok, a többi főtitst. Azokat én többször fölvettem, hogy ott nincsenek igazán bevonva a munkába. Tevőlegesen, érdemlegesen nem vonják be. Bár a státusz szerint olyan beosztások ezek, amikbe valójában bele kellene, hogy folyjanak a feladatok, elgondolások kialakításába, és így tovább. Én ezt többször szóvá tettem. Megértést is tanúsítottak, értik, de hát még kevés előrelépés történt ebbe a dologba. A hangsúlyt tehát én arra helyezem, hogy ott legyen ebben lényegesebb előrelépés. Azt is elmondhatom, hogy a lengyelek most éppen ennek az anyagnak a tárgyalása során, és hát itt volt ez a lengyel miniszter, most elmondotta, hogy ő kezdeményezte, hogy főparancsnok-helyettesi státuszba szerepeljenek az egyes tagországok képviselői, ott, a törzsben. Ez azóta merült föl, mióta ez az anyag készült. Úgy gondolom, hogy ez helyes, hogyha ilyen fölmerül, célszerű lenne támogatni ezt. Tehát, hogy ott a törzsben legyen ilyen, és ezt a fölvetést, tehát a bizottsági ülésen is én elmondottam, hogy a jelenlegi szituációban úgy gondolom, hogy mi ezt képviseljük, de ne erőltessük ezt, hogy szűnjenek meg most ezek, de keressük az újját-módját, hogy eljussunk oda, hogy ez változzon. Én így gondolom, rugalmasan kellene ezt kezelni. Az az érzésem, hogy merev ellenállással találkozni, ha most ezt fölvetnénk. Nagyon fontosnak tartom ezen a 7. oldalon ezt a 2. bekezdést. Azért mondom, mert gondolom, nem mindenki eléggé jártas ezekben a dolgokban, de nekem kötelességem ezt alaposan ismerni. "Az Egyesített Fegyveres Erők béke és háborús szervei határozványa." Ez egy olyan mindkét okmány, amely nagyon sokoldalúan előírja, melyik országnak miféle kötelezettsége, feladata van, és így tovább, és ezek régen fogalmazódtak meg, ebben nem tükröződik a jelenlegi új felfogás és gondolkodási mód. Az elmúlt évben a főparancsnok kezdeményezte a háborús szervei határozvány módosítását. Itt is járt, tárgyalás volt erről. A javaslataik nem olyan irányúak voltak mint pont amire mi gondolunk, hanem inkább ellenkezőleg, ezért nem értettünk vele egyet. Így ez most lekerült napirendről, vagy elhallgatták, nem tudom pontosan megmondani, nincs most szó róla. Ez tehát egy új kezdeményezés lenne a mi részünkről, illetve hát tavaly is szóvá tettük. Mindkét okmányt át kell tekinteni a jelenlegi felfogás, gondolkodásnak megfelelően. Ennek van egy különösen kritikus pontja. Éspedig: hát úgy mondanám röviden, az érthetőség kedvéért: a "Brezsnyev-doktrína," tehát az egyik valamelyik ország olyan helyzetbe kerül, akkor a többi ugye a szövetségen belül megsegítheti. Nem eléggé pregnánsan van ez kifejezve, de ez az értelme. Ezért én javaslom, hogy ez valóban szerepeljen. Nem lesz könnyű dolog azt hiszem,

most. A következő kérdés a 9. oldalon, ez a bizottsági ülésen szerepelt, ki vezesse a magyar delegációt a Politikai Tanácskozó testületen. Én javaslom a politikai bizottságnak ezt meggondolásra. Hogy hogyan nézne ki ez, hogyha a szövetséges országok közül a magyar eltérne a többitől. Az én felfogásom szerint éppen, hogy ez az egész anyag is azt tartalmazza, hogy ennek a politikai tanácskozó testületnek meg Varsói Szerződésnek a politikai súlyát növeljük. Szóval ebből kimarad a főtitkár, én magam nem értem, és ezért javaslom ezt. Ezen a bizottsági ülésen is egyébként másképp merült föl. Végül, a 9. oldalon szerepel még, hogy "a Honvédelmi Minisztérium legyen kezdeményezőbb a VSZ-NATO közötti szervezett kapcsolatok kiépítésének tervezésében" és így tovább. Úgy gondolom, hogy ebben fokozott lépéseket tehetünk. Megkezdtek, most, májusban jön ide az első NATO hadügyminiszter Hollandiából egy küldöttséggel. Szeptemberben a brit hadügyminiszter, amióta léteznek a NATO-VSZ, de még korábbról is, ez az első. Ilyen tárgyalások lesznek, gondolom, valami ilyesmit fog ez már kifejezni. Nagy az érdeklődés több más ország részéről. Most volt itt a nyugatnémet államtitkár. Hát nem a HIM meghívásaként és más parlamenti úton, de több ország részéről. Gondolom, hogy helyes, ha ezt így folytatjuk. Tehát valami fokozatosságot gondolok. Különösképpen egy olyan koncepció alapján, ami készülöben van, gondolom, ide fog kerülni, hogy a további csökkentésekkel összhangban legyünk kezdeményezők Ausztria, Jugoszlávia irányában, támogassanak bennünket egy olyasmibe, hogy mi csökkentjük a haderónket, de ugyanúgy vessük fel, hogy akkor az Észak-Olaszországban lévő haderőcsoportosításokat is csökkentsek. Én ennek komoly jelentőséget tulajdonítanék, tehát lehetne ez valami, és egyéb más kérdésekkel összefüggésben, ami valami olyan magyar kezdeményezés, amely pozitívan segíthetné elő a mostani enyhülést. Köszönöm.

Grósz Károly: Köszönöm szépen, kinek van kérdése, elvtársak. Kérdés nincs. Ki kíván észrevételt tenni? Szűrös elvtárs.

Szűrös Mátyás: Igen, hát ezt komolyan meg kell gondolni. Abban az irányban célszerű gondolkodni, ahogy Horn elvtárs megfogalmazta. Én például mindjárt az első bekezdést azt teljes mértékben elhagynám, mert ilyesmit, hogy a "Szovjetunió elháríthatatlan tömeges válaszcsoportmérő és elrettentő képességgel rendelkezik", ugye, nem kell még így bevezetőben sem emlegetni, hanem lehetne kezdeni, hogy a Varsói Szerződésben napjainkig jószerivel stb. Ez az első politikai értékelés nem szükséges, mert hogy mondjam, féltre is érthető és van benne pontatlanság. Na most a következő téma, hogy az helyesen van benne, hogy a parlamentek

együttműködését hogy kezeljük, szóval nincsen szükség változatlanul állandó szervre, hanem a (Grósz Károly: Ez a lengyel kezdeményezés.)

Szűrös Mátyás: Ez a lengyel kezdeményezés. Én Strassbourgban, ugye most együtt voltunk Malinovszkijjal a szejm marsalljával, nem hozta szóba. Nem hozta szóba.

Grósz Károly: Nem tudják, hogy mit kezdjenek vele.

Szűrös Mátyás: Nekünk más irányban kell együttműködni. És hát kétoldali alapon ez megoldható. Az, ami ott történik, az nem, csak korlátozná a mi munkás, illetve mozgásterünket. Az emberi jogi bizottságot, azt hiszem, úgy van ez megfogalmazva, hogy állandó bizottság legyen, állandó szerv létrehozása, ebben valóban a többség nemigen támogat minket, de mégsem kellene levenni a napirendről, mert (Grósz Károly: Ez az ötödik oldal alján.)

Szűrös Mátyás: Ez a hetedik oldal alján van. Hetedik oldal, állandó szerv. (Grósz: Igen). Tudniillik ezt egyszer fölvetettük, megfogalmaztuk. Énszerintem nem kellene forszírozni. Tehát hallgatni róla, de levenni napirendről nem, mert az is félreérthető lenne, ha levennék napirendről, hogy visszakoztunk, és már nem akarjuk olyan következetesen képviselni az emberi jogi kérdéseket, a humanitárius kérdéseket, nemzetiségi jogokat, és így tovább. Tehát azt én megtartanám. Én egyetértek a Kárpáti elvtárssal, hogy a most, ebben a szituációban, amikor persze a többség végül is a mi oldalunkon van, mert a Szovjetunió és Lengyelország képezi a többséget, számszerűleg persze nem, de valójában igen, hogy most, ebben az időszakban, amikor mi ki vagyunk téve bizonyos bírálatoknak és támadásoknak, rugalmasan kezeljük. Tehát ha látjuk, hogy túlságosan egyedül vagyunk bizonyos kérdésekben, szerintem rugalmasan kellene kezelni. Én ezzel egyetértek, mert tudniillik minket most, ami a Varsói Szerződés itteni állandó képviselőjét illeti, annyira nem zavar valóban minket, ez persze a szovjet hadsereg felügyelete lényegében, mert ugye szovjet tábormokokból és tisztekből áll, mikor most a leszerelés van napirenden, ez minket annyira nem foglalkoztat, tartunk napirenden, úgy, ahogy Kárpáti elvtárs mondja, de hogyha látjuk, hogy ez most senkinek sem tetszik különösképpen, akkor nem kellene forszírozni, de napirenden kell ezt tartani, mert ez egy anomália. És nagyon fontosnak tartom, hogy ebből a bizonyos háborús határozmányból, hát most ezt a "Brezsnyev doktrínát" iktassuk ki, ez lényeges dolog, mert tudjuk ezt, hogy milyen, szóval ellenállt ennek is a magyar vezetés, én ennek tanúja voltam, Kárpáti elvtárs

tudja, abból az időből, azt hiszem mi voltunk akkor is elég egyedül ebben a kérdésben, hogy ez a háborús határozmány ne legyen, ugye hidegháborús jellegű valami, de hát így sikerült végül is. És hát azért ezzel foglalkozni kell megfelelő módon, hogy erre térjünk vissza, ezt célszerű felülvizsgálni, és azt hiszem, hogy az a lengyel kezdeményezés helyes, az áthidalja egy kicsit a miénket, hogy ott erősíteni a törzsben, Moszkvában a képviselctet, és fokozatosan, hogy haljon el ez a bizonyos országokénti képviselet, és így tovább. Úgyhogy én alapjában véve jó irányúnak tartom, úgyhogy ha ezeket figyelembe vesszük, amit a két miniszter elvtárs elmondott, és végül, ugye, majd a PTT-n való képviseletünk. Most még elmegy, mert még végeredményben de jure egypártrendszer van Magyarországon, ugye , hogy hát a párt főtitkára vezesse a küldöttséget. Amikor már több párt lesz, ugye, akkor már egy kicsit másképp merül fel a dolog. Lehet, hogy akkor sem gyökeresen másképp, de az nem lenne helyes, hogyha több főtitkár lenne tagja a küldöttségnek, de mondjuk egy

Grósz Károly: Az lehet, csak ők nem állnak velünk szóba. Mi elmehetünk.

Szűrös Mátyás: Így van. Tehát ez majd föl fog merülni valami, ez tipikusan kormány, állami feladat végül is. Tehát a struktúra így alakul, szerintem ezt is rugalmasan kell most ebben az időszakban kezelni, aztán majd meglátjuk a jövőt. Köszönöm szépen.

Grósz Károly: Tessék parancsolni, Nyers elvtárs.

Nyers Rezső: Egyetérték azzal, az egész anyaggal lényegében egyetérték, a Brezsnyev-doktrínát határozottan szorgalmazzuk, hogy iktassák ki. Ez az egyik megjegyzésem. Tehát egyetérték a javaslattal, csak még megspékelem, hogy nagyon-nagyon fontos ez, hogy itt határozottak legyünk. A másik: én is azt gondolom, hogy a főtitkár a küldöttség vezetésében részt kell, hogy vegyen, ez a mi alkotmányunk most, és annak így kell lennie. Valahogy praktikusán úgy kell megoldani, hogy együtt a miniszterelnökkel. Valamikor így volt a Hruscsov és a Bulganyin, együtt utazgattak. Most is így ...

Grósz Károly: Most is így van, ez eddig is így volt.

Szűrös: Főtitkár, miniszterelnök, külügyminiszter, honvédelmi miniszter.

Nyers Rezső: Igen, igen, de ugye úgy volt, hogy a Kádár elvtárs volt mindig a vezető.

Szűrös: Ja, a vezetője, aha.

Nyers Rezső: Most én azt, Grósz Károly és Németh Miklós vezetésével, hát ezt csináljuk meg most. Így van egy trambulinunk a jövőre, hogyha isten tudja, hogy hogy lesz.

Grósz Károly: Egyszerűbb lesz már jövőre. Tessék.

Nyers Rezső: Nem biztos, hogy egyszerűbb lesz. Az isten tudja. (Közbeszólás: Ha győztes párt leszünk, akkor nem.) Ha győztes párt leszünk, akkor nem.

Grósz Károly: Hát kérem szépen, akkor, hát ennek megfelelően ezt fogadjuk el. A Horn elvtárs álláspontja, ha jól értettem, a 7. oldalon lévő bizottság dolgában tér el ettől. Én azt hiszem, hogy azt a formula rugalmasabb lenne, amit a Szűrös elvtárs forgalmazott meg, hogy ne szorgalmazzuk, de ne is lépünk vissza. Hát ez a lassú visszavonulásnak valamilyen (Horn: Erre gondoltam) kulturált formája, azt hiszem. Ez a határozmány, ez nagy kérdés, ez nem először van napirenden, ez elég régen van, hát ezt majd meglátjuk, hogy hogy megy ott. Meglátjuk ezt a képviseletet is, a főparancsnok képviselőjét, erről már beszélgettünk, hát ezt körülbelül tudjuk, hogy mi van. A többi az azt hiszem, hogy az rendjén van. Nekünk igazán nem ez a nagy kérdés, hanem a külön tárgyalás. Most Moszkvából érdeklődtek, hogy igaz-e az a hír, hogy nem akarunk elmenni. Másodszor. Ma reggel. Tehát itt valakik vagy saját csatornákon gyűjtik össze, azt viszik ki, mert ilyen is lehet. (Közbeszólás: Vagy dezinformáció.) Vagy valami be van építve direkt, dezinformáció, nem tudom. Szóval nekünk mindenféleképpen el kell menni, egy kivétellel, ha a románok valóban a magyar kérdést akarják megtárgyalni. De hát erre mi még semmi fajta. (Nyers: Akkor is elmegyünk, csak fel kell állnunk. Felállunk és elmegyünk.) Igen, igen, de ha ezt előre így küldik ki a papírt, akkor el se kell mennünk, mert az eredetileg kiküldött papíron, ugye, nem ez van. Tehát ha így küldik ki a papírt, akkor el se kell menni. De ha ott ezt így csinálják, ott vetik fel, akkor fel kell állni, és (közbeszólás nem érthető), hát világos, hát ezt senki nem tudja elfogadni ezt a gyakorlatot, amit a románok akarnak. Ugyanakkor a senkit azt nem tudom, mert úgy hallom, hogy az NDK-sok azért annyira nem tiltakoznak ellene. Épp a Brezsnyev-doktrina jegyében. Annak ott van a gyökere. (Németh: Valami olyan hír volt, hogy amennyiben nem akceptálják ezt a román kezdeményezést a többiekakkor a románok kilépnek a izéből) Ezzel zsarolják a Szovjetuniót. (Németh: Mire a Gorbacsov elvtárs, hát ezt ugye, ottani hír, ellenőrizni kell, azt válaszolta,

hogy akkor lépjenek ki.) Igen, pontos, mert nekem Gorbacsov mondta. Ez teljesen pontos ez az információ. Hogy?

(Közbeszólás: Az ebéden mondta.)

Grósz Károly: Az ebéden mondta. Ott mondta az ebéden így, hogy akkor visszaüzentek, hogy lépjenek ki nyugodtan. Tehát nem hiszem, hogy erre sor fog kerülni. Van az a másik kérdés, amiről majd szót kell váltanunk, amennyiben kezdeményezzük szűk körű négyszemköztire sor kerülhet, tehát relatíve négyszemközt, tehát kétoldalúra a magyar vezetés és a szovjet vezetés részéről, a többi kérdésekben, magyarországi csapatok, meg egyéb dolgában, azt hiszem, nekünk ezt kezdeményezni kellene, de ez ügyben még konzultációt kell folytatnunk. (Horn: Ezt nem értem pontosan.) (Közbeszólás: Varsói Szerződés?) Igen. Külön. Külön kétoldalút. (Közbeszólás: Jó ez?) Jó. Hazai prezentáció miatt is jó lenne. (Közbeszólás: Miért jó ez? Miről van szó?) (Németh: Nemcsak a szovjet, akkor mással is kell.)

Nyers: Hát ennek olyan színezete van, hogy itt rendkívüli állapot van, és akkor a szovjetek. Persze, most Gorbacsov van, rendben van, azért ez kényes, síkamlós dolog nemzetközileg, és akkor már itthon is. Katonai különtárgyalás.

Grósz Károly: Nem katonai.

Nyers: Hanem.

Grósz Károly: Politikai különtárgyalás.

Nyers: Igen, csak ez a Varsói Szerződés Tanácskozó Testülete alkalmából van ezt nehéz elkülöníteni. Meggondolásra javaslom.

Grósz Károly: Jó, hát aludjunk rá még egyet.

Nyers: Más dolog, hogyha nem hivatalos.

Németh: Nem publikus.

Nyers: Ha nem publikus, akkor ez egy más dolog, akkor annak mindenképp mellette vagyok érdemileg, de ha publikus, akkor itt begyűrűzhet olyan tényező megint, hogy megbizonytalanítják a magyar helyzetet. (Kárpáti: Szabad nekem ehhez valamit mondani?) Igen.

Kárpáti Ferenc: Én úgy látom, mindenféleképpen valamilyen kezdeményezést kell tenni a szovjet párt vezetés, hát személy szerint Gorbacsov elvtárs irányában legalábbis, tájékoztatni, hogy Magyarországon ma milyen helyzet van, és hogy tekintenek a szovjet csapatok itt létére. Nekem nagy meggyőződésem, hogy egészen rövid időn belül, már vannak ennek nagyon komoly előfutárai, az ellenzéknek ez egy fő programpontjává fog válni. Ennélfogva mindenképpen szükségesnek tartanám a szovjet vezetést tájékoztatni róla, hogy ez Magyarországon milyen kérdéssé fog rövid időn belül válni. Én a magam részéről nem úgy gondolom, hogy valami nagyon rövid idő alatt hanyatt-homlok innen a szovjet csapatok ki fognak vonulni, (Közbeszólás: nem is kell.) de ha a szovjet vezetéssel ilyen tárgyalás van, akkor át lehet gondolni, hogy milyen lépéseket lehet tenni, és ne pedig valami nyomásra kikényszerítve tegyen majd a magyar párt és a kormány valamilyen lépéseket. El tudom gondolni, ha ők ezt helyesen fogják érteni ezt a dolgot, és lehetségesnek tartják, de amit Nyers elvtárs mond, hogy az valóban publikussá váljon, hogy folyik ilyen tárgyalás. Hogy nem 2000-ig, hanem korábban, hogy egyáltalán folyik ilyen tárgyalás, és elébe menjünk egy valami igen erőteljes ellenzéki követelésnek. Én a magam részéről ezért azt javaslom meggondolásra, hogy módot kellene találni erre, hát hogy a PTT-ülésen vagy más alkalommal, ezt persze mérlegelni kell, hogy valamikor kerüljön erre sor.

Grósz Károly: De az üzenet kiment a múlt héten. Arra gyött meg a válasz ma. Hogy amennyiben igényeljük és kezdeményezzük az ottani találkozó alkalmával, lehet kétoldali tárgyalást kezdeni legfelsőbb szinten erről a témáról.

Nyers: Tehát a szovjet csapatok Magyarországon tartózkodásáról?

Grósz Károly: Úgy van, úgy van. Erre.

Horn Gyula: Grósz elvtárs, két megjegyzésem lenne, az egyik, hogy a pénteki konzultáció után, a szovjetekkel folytatott konzultáció után teljes zűrzavar van Moszkvában és Bécsben. Hát ezt most valahogy közösen megpróbáljuk rendbe rakni. Tudniillik a szovjetek semmit nem

változtattak, márpedig Bécsbe le kellett volna tenni az asztalra, hogy milyen ütemben akarják kivonni, és mennyit idegen területeken állomásoztatott csapatokból. És azért Sevardnadzével egy olyan szóbeli megállapodás született, hogy 30-án Bécsbe, illetve Párizsban erről szót váltunk az emberi-jogi konferencián. Én azt javasolnám, hogy várjuk meg, hogy önekik mi a véleményük, mert itt zűrzavar van, meg kell mondani, állami vonal, pártvonal stb. között. A másik zavarja őket is és bennünket, ekörül itt nálunk is vita folyik: nincs egyezményes alapja a szovjet csapatok itt tartózkodásának. Nincs erre egyezmény. Ez a Varsói Szerződésen belül nincs, szerződésen belül nem szerepel, nem foglalkozik külföldön állomásoztatott csapatokkal, 55-ben lejárt az itt tartózkodás, tehát az osztrák békeszerződés megkötése után, az 57-ben született egyezmény csak az itt tartózkodásuk jogi, anyagi és egyéb kérdéseit, de hogy milyen alapon vannak itt, erre nincs. Állítólag a Pacsek elvtársnak már valami orosz dokumentumot mutattak, amit a Révész Géza írt annak idején alá, de ez se hitelesnek, vagy nem olyannak, ami, és ez a szovjeteket is zavarja, és a felső vezetés ezzel foglalkozik.

Grósz: Az elnöki tanácsi határozatot a jogászokkal megnéztem, kétfajtképpen is lehet értelmezni. Tehát ekörül, ha elindulunk, hogy van-e jogi alap vagy nincs, ebből az életben kikeveredni nem fogunk. Mi énszerintem politikai alapon tudunk ebből kiverekedni, hogy mi megmondjuk, hogy a politikai érdekeink ezt kívánják.

Grósz Károly: Tessék.

Kárpáti Ferenc: Hadd pontosítsam, elvtársak, mert evvel mostanában többet kellett nekem foglalkozni.

Grósz Károly: Jó, de hát itt különböző

Kárpáti Ferenc: 1957-ben a két kormány között van megállapodás. A szovjetek Magyarországon, a szovjet csapatok Magyarországon való tartózkodására. Ez a két kormány közötti, nemcsak Révész Géza külügyminiszter, mások aláírásával. 1958 tavaszán pedig pontosan meghatározták, hogy Magyarországon milyen szovjet csapatok, milyen létszámmal, milyen helyőrségbe helyezkednek el. Ez az okmányunk nem volt meg.

Nyers Rezső: Ez itt kormányegyezmény? (Németh: Elnöki Tanács.)

Kárpáti Ferenc: Ez a kormány megbízásából a honvédelmi minisztereknek (Nyers Rezső: ez a honvédelmi miniszter, a Révész), tehát kormányegyezmény 57-ben, Nyers elvtárs, 58-ban a kormányok megbízása alapján a honvédelmi miniszterek létszám, milyen csapat, milyen helyőrségbe, pontos meghatározás, ezt az okmányt ezt nem találtuk itt elő, de most megszereztük, megvan nekünk is. Na most ezek nagyon komoly okmányok, de azóta a változások nem lettek tárgyalva. Most, hogy kivonták itt a csapatoknak egy hányadát, azt a Németh elvtárs megbízásából a kormány nevében én írtam alá, hogy milyen csapatok mennek ki. Hát ezt könnyű volt aláírom. A másik része, az itt visszamaradó csapatoknak, jelentős átrendezést hajtanak végre az országon belül, mintegy 22 alakulat mozog az ország más-más pontjára és helyőrségbe. Németh elvtárral való megállapodás alapján én arra kértem a szovjet honvédelmi minisztériumot, hogy az 57-es egyezményben rögzítetteknek megfelelően a szovjet kormány forduljon a magyar kormányhoz, hogy milyen átrendeződést kíván végrehajtani. Ez azt jelenti, hogy most fogunk pontos képet kapni arról, hogy mik vannak, és hol, és a magyar kormánynak kell majd az egyetértését adni ahhoz, hogy ez a mozgás végbemehet, vagy van nekünk valami észrevételünk, módosítás, és így tovább. Én ezt nagyon fontosnak tartottam elmondani, mert ez így pontos. Tehát van jogi alap, van jogi alap. Tehát ez általam jól ismert, mert mostanában elég sokat forgattam ezeket az egyezményeket. Csak azóta ezek, hogy mondjam, feledésbe merültek, és nem lettek pontosítva. Amit az előbb én említettem, ezt a körülményt is össze lehetne kötni ezzel, éppen ezzel az átrendeződéssel, gondolom össze lehetne kötni, alkalom erre.

Grósz Károly: Köszönöm. Szűrös elvtárs akart még.

Szűrös Mátyás: Nem akarom a szót szaporítani, de énszerintem, hogyha a szovjetek már föl is ajánlották azt, hogy célszerű politikai véleménycserét folytatni, még ráadásul Bukarestben, énszerintem ez történelmi pillanat, meg kell ragadni. Mert még az optikája is, politikailag, hát ezt akartuk mi, hogy a szovjetek bizonyos kérdésekben határozottan mimellettünk álljanak, és ha ők ezt vállalják, hogy Bukarestben a magyar vezetéssel felső szintű politikai eszmecsere legyen, szerintem ez fontos, önmagában véve is, nem beszélve arról, hogy milyen témáról, hogy a szovjet csapatok helyzetéről, mert még sok politikai kérdés merül fel, részletek, ugye, a részleteket mi pontosan nem ismerjük. Annak idején határozottan kijelentettük, hogy Magyarországon nincsenek nukleáris eszközök, ugye? Annak idején én az elő, mondjad már, az Oláh elvtárral, mint földi, mondom, hogy Pista bátyám, mondd meg őszintén, hogy ezt mi mondhatjuk, mert akkor ez politikai síkon merült föl. Most ugye, a Szovjetunió bejelenti, hogy

kivonja a szocialista országokból a harcászati nukleáris eszközeit. Most fog kiderülni, amit a Kárpáti elvtárs mond, hogy hol vannak ilyen eszközök, majd amikor, ha egyáltalán publikálják, meg ugye majd tárgyalási téma lesz Ez a másik. A harmadik dolog. A Béketanács, ugye, tegnap találkoztunk, kezdeményezni fogja, hogy az alkotmányban rögzítsük, hogy Magyarországon nem tárolhat, nem lehet tárolni nukleáris eszközöket. Hát hogy majd milyen megfogalmazásban, de ez alkotmányos kérdéssé fog Magyarországon válni. Ha ezt a mi Béketanácsunk kezdeményezi, gondolhatjuk, hogy mások ezt meg fogják még keményebben erősíteni. Tehát ugye, itt van egy olyan folyamat, amiről a szovjetekkel szót kell váltani, és célszerű tudni, hogy ők milyen irányban gondolkodnak egyáltalán. Itt gyors változások úgysem lesznek, és ahogy Kárpáti elvtárs mondta, olyan gyorsan nem vonulnak ki, de szükséges, hogy ismerjük, hogy ők hogyan gondolkodnak ebben, énszerintem.

Grósz Károly: Tessék.

Nyers: Igen, ez érdekes, amit mondasz, Szürös elvtárs, engem mégis az gondolkodtat meg, hogy Bukarestben lesz az ülés, elterjedt a világsajtóban, hogy a románok mint házigazdák mit javasolnak, hogy vitassuk meg Magyarországon a szocializmus veszélyeztetettségének a kérdését, röviden összefoglalva. Emellett, ha ez, ha nem is lesz megvitatva, de a hír elterjed, és akkor ott egy szovjet-magyar tárgyalás, én nem tudom, hogy, ez nem-e egy ilyen Ágcsernyő képét veti fel, ez az én aggályom. A szovjetekkel való tárgyalás mellett vagyok, csak a nyilvánosságot, vagy az időzítést, hogy ez pontosan ott legyen, hát ezt vetem föl. Talán nem olyan, eltúlzom a veszélyt.

Horn Gyula: Csak egy-két pontosítást, Grósz elvtárs. Az egyik az, hogy a románok nem a PTT-n akarják napirendre tűzni. Tehát a soros, a 7-i (Grósz: igen) 8-i, hanem egy soron kívüli (közbeszólások nem érthetők), ez az egyik. Július 7-i.

Na de úgy akarják a soron kívülit, hogy egy nappal korábban van.

Horn Gyula: De ott az van, hogy ugye most már a szovjeteknek megvan a fix napirendjük, ezekben nem szerepel. Tehát, és ez nagyjából kialakult már a VSZ-en belül, hogy ez nem is szerepelhet. A másik dolog, hogy sajnos ebben vita folyik, és én sem dokumentumokra hivatkozva javaslom ezt a kérdést megközelíteni, az nyilvánvaló, de azt is tudnunk kell, hogy ezt nem tudjuk a dokumentumok feltárása kapcsán megkerülni, hogy az 57-es megállapodás

nem a szovjet csapatok itt tartózkodásának a jogi alapját jelenti, hanem az itt tartózkodásának az azzal együtt járó jogi és egyéb szabályokat. Laktanya-bérlésektől kezdve minden. Ezt nem mi vetjük föl, felénk vetik föl. Én katonai szakértőkön, jogászokon keresztül, mindenkivel konzultáltunk. Tehát azért itt elmondhatom azt is, hogy 58-ban Hruscsov kezdeményezte a szovjet csapatok kivonását Magyarországról. Kádár elvtárs nem fogadta ezt el, arra hivatkozva, hogy ugyan a belső helyzet konszolidálódott, de a külső környezet ellenségesebbé vált. Ez KB-n vetődött fel, Kádár elvtárs beszámolt a moszkvai megbeszéléseiről. Mi ezt nem szellőztetni akarjuk, de ahogy jönnek elő a dokumentumok, ezek mind szélesebb körben terjednek. (Grósz.: igen, ismerem). Tehát nem tudjuk ezeket megkerülni, nyilvánvalóan, énszerintem mindenképpen élni kell azzal a lehetőséggel, hogy a szovjetekkel legyen tárgyalás.

Grósz Károly: Jó, akkor azt kérem, hogy miután ezt így ezzel a módosítással tudomásul vettük, fogadjunk el egy olyan belső határozatot, amely szerint visszajelentkezünk, hogy kérünk egy hivatalos, nem publikált találkozót politikai szinten. Mert itt ez a lényeg, hogy a testület nevében kérjünk hivatalos, nem politikai, nem publikált találkozót, erről a témáról. Jó?

Horn Gyula: És akkor a levelet fogalmazhatjuk?

Grósz Károly: Igen, az természetes, hát azt el kell küldeni a románoknak, hát a legfontosabb.

Horn Gyula: És mitsem csinál, ha azt akarjuk, hogy lemondjunk az emberi jogokról, csak mi ne javasoljunk határozatot most ezen, ne szorgalmazzuk ezt, jó?

Grósz Károly: Szó se, persze, hát nem szorgalmazzuk, erről van szó, nem vonulunk vissza, de nem szorgalmazzuk.

Horn Gyula: Nem, nyilván.

(...)